

В зв'язку з тим, що при розгляді справ в господарських судах виникає потреба в дослідженні спорів, де однією із сторін є іноземні суб'єкти господарювання, існує необхідність у використанні висновків фахівців-правознавців. Сьогодні судді для вирішення господарських спорів залучають фахівців в тій або іншій сфері права. Думка фахівця-правознавця про можливість використання правила, що міститься в тій або іншій нормі стосовно до конкретного випадку, являє собою акт доктринального тлумачення, рекомендації із застосування даної норми. Суддя може прийняти, а може й відсунути думки й доводи вчених.

УДК 658.012.7

С.І. Меженська
А.Ю. Кретова
А.О. Меженський

**ВНУТРІШНІЙ АУДИТ У СИСТЕМІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

В статті проаналізована сутність, показані функції внутрішнього аудиту, розглянуто його роль у забезпеченні фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: *фінансова безпека підприємства; внутрішній аудит; загроза фінансової безпеки.*

В статье проанализирована сущность, показаны функции внутреннего аудита, рассмотрена его роль в обеспечении финансовой безопасности предприятия.

Ключевые слова: *финансовая безопасность предприятия; внутренний аудит; угроза финансовой безопасности*

The article is analyzed the essence, browse the internal audit function, examined its role in providing financial security of enterprise.

Key words: *financial security of the company; internal audit; threat of financial Safety.*

Вступ. На сучасному етапі розвитку економіки, в умовах посткризового періоду при здійсненні господарської діяльності значно ускладнюються умови функціонування вітчизняних підприємств. Сучасний стан економіки України істотно впливає на умови діяльності підприємств, що спричиняє появі в діяльності підприємств додаткових проблем, які вимагають теоретичного осмислення і розробки практичних рекомендацій щодо їх рішення. До таких проблем відносяться і забезпечення фінансової безпеки підприємства.

На сьогодні існують різноманітні публікації, присвячені проблемам економічної та фінансової безпеки. Основними вітчизняними та іноземними науковцями, які приділяють увагу цим питанням, є О.І. Барановський [1], І.О. Бланк [2], Р. С. Папехін [3], К. С. Горячева [4], Т.Ю. Загорельська [5] та інші.

У різноманітних опублікованих роботах з вказаної проблематики аналізуються умови забезпечення стійкого зростання підприємства і формування позитивних результатів його фінансової діяльності, обговорюються питання створення ефективної системи фінансової безпеки, яка дозволяла б забезпечити захист підприємства від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Мета даної публікації полягає в тому, щоб розглянути сутність внутрішнього аудиту та показати його роль у забезпеченні фінансової безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття "фінансова безпека підприємства" є синтезованим, таким що інтегрує у собі важливі характеристики категорій "економічна безпека підприємства" та "фінанси підприємства", які досить детально розглядаються в сучасній науковій літературі.

Як відомо, фінансова діяльність відіграє велику роль в забезпеченні стабілізації економічного розвитку підприємства загалом, а ризики, які пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства (фінансові ризики) за своїми негативними наслідками належать до категорії найбільш небезпечних.

Фінансова безпека підприємства - складова економічної безпеки підприємства, що поєднує в собі відносини з управління фінансовими ресурсами та оптимізацію їх використання, а також фінансові інструменти, що забезпечують стабільну ефективну діяльність підприємства [6, с.32].

Головна мета фінансової безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і достатній потенціал розвитку в майбутньому. Тому до основних функціональних цілей фінансової безпеки слід відносити: забезпечення високої фінансової ефективності роботи; підтримку фінансової стійкості та незалежності підприємства; досягнення високої конкурентоспроможності; забезпечення високої ліквідності активів; підтримку належного рівня ділової активності; забезпечення захисту інформаційного поля і комерційної таємниці; ефективну орга-

нізацію безпеки капіталу та майна підприємства, а також його комерційних інтересів.

Як показує аналіз практики господарської діяльності підприємства, найбільшою небезпекою, яка впливає на її фінансові результати, є втрати, що виникають у господарській діяльності: основній, інвестиційній, фінансовій. До таких втрат належать: понаднормативні витрати праці на одиницю продукції (послуг), сировини та матеріалів; штрафи, пені, неустойки, сплачені за порушення господарських договорів; сплата відсотків з непередбачених фінансових планів, поточних кредитів; втрата від безнадійної дебіторської заборгованості тощо.

Зрозуміло, що організація діяльності з протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам повинна носити комплексний характер.

Для забезпечення фінансової безпеки і можливості передбачення ризиків на підприємстві повинна існувати надійна система управління фінансовою безпекою. З метою більш ефективного управління все частіше на підприємствах створюється служба внутрішнього аудиту, яка дозволяє оперативно виявляти поточні проблеми. Внутрішній аудит передбачає здійснення оцінки, результатом якої є отримання необхідних та достатніх аудиторських доказів з метою надання висновків відповідно до його цілей.

У процесі набуття досвіду господарювання власники, або керівники підприємств дедалі частіше переконуються у необхідності створення на підприємствах відділу внутрішнього аудиту. Такий структурний підрозділ, як правило, об'єднує у своєму складі досвідчених бухгалтерів та фінансистів, які, згідно затвердженого керівником плану, за погодженням з головним бухгалтером здійснюють наступний контроль - внутрішній аудит - достовірності обліку та звітності, їх повноти та відповідності чинному законодавству, встановленим нормативам і стандартам. Існує також імовірність того, що при відсутності контролю і оцінки персонал починає працювати недбало. Крім того, незалежно від якості системи контролю, можливі навмисні викривлення реального стану справ.

У зв'язку з вищенаведеним внутрішній аудит стає одним із основних інструментів підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм. Серед усіх елементів управління (прогнозування, планування, регулювання, контроль, аналіз, стимулювання) саме контроль дає реальну оцінку стану підприємства. Потреба у створенні служби внутрішнього аудиту зумовлена тим, що

власник або керівник має необхідність знати реальний стан справ на підприємстві. Адміністрація підприємства розробляє політику і процедури роботи фірми, але персонал не завжди може зрозуміти їх або не завжди виконує їх вказівки з тих чи інших причин.

Потреба у внутрішньому аудиті зумовлена також тим, що верхня ланка управління не займається безпосередньо контролем повсякденної діяльності структурних підрозділів підприємства, в зв'язку з чим вона відчуває потребу в інформації, що формується на більш низькому рівні. Менеджери не мають достатньо часу, щоб перевірити виконання вказівок і часто не володіють специфічними інструментами такої перевірки. Тому вони не можуть своєчасно виявити приховані недоліки та відхилення і тоді на допомогу приходять внутрішні аудиторі, які забезпечують захист від помилок і зловживань, визначають "зони ризику", можливості усунення майбутніх недоліків або відхилень, допомагають ідентифікувати та "посилювати" слабкі сторони в системах управління.

На наше переконання внутрішній аудит слід також розглядати як один із способів контролю за правомірністю та ефективністю діяльності усіх підрозділів підприємства.

Існує думка, що потреба у створенні внутрішнього аудиту в Україні виникає лише на великих підприємствах з різними видами діяльності, зі складною розгалуженою структурою і великою кількістю територіально віддалених філій, дочірніх і підпорядкованих підприємств. Але практичний досвід підтверджує, що наявність відділу внутрішнього аудиту ефективна і у середніх за розмірами підприємствах.

Організація, роль і функції внутрішнього аудиту визначаються власником або керівництвом підприємства залежно від: складу та специфіки діяльності, масштабів показників діяльності, наявної системи управління, стану внутрішнього контролю тощо.

Наповнення функцій внутрішнього аудиту конкретним змістом залежить від особливостей діяльності підприємства і має здійснюватися тим органом управління, якому підпорядковується служба внутрішнього аудиту.

Завдання аудиту також можуть бути різними залежно від специфіки роботи підприємства, від особливостей його організаційної структури і від завдань, які ставить перед собою адміністрація в даний час. Насамперед служба внутрішнього аудиту повинна здійсню-

вати періодичний контроль за фінансово - господарською діяльністю окремих підрозділів [7].

Важливим завданням служби внутрішнього аудиту є фінансово-економічний аналіз діяльності підприємства і розроблення її фінансової стратегії. Внутрішні аудитори надають керівництву підприємства дані аналізу, оцінки, рекомендації та іншу необхідну інформацію, що є результатом перевірки. Це дає змогу підвищити ефективність роботи окремих підрозділів і підприємства в цілому, сприяє виконанню основної мети - забезпеченню фінансової безпеки підприємства в цілому.

Відомо, що найчастіше джерелами аудиторських доказів виступають: дані первинних документів і звітів, у яких відображається основна інформація про операції, системи та процеси; облікові реєстри; фінансова, статистична, податкова та інші види звітності; звіти про виконання різноманітних програм; матеріали інвентаризації (описи, порівняльні відомості); розрахунки, декларації, кошториси, калькуляції, договори, контракти, накази, розпорядження; матеріали контрольних заходів; дані, отримані за результатами експертних перевірок, лабораторних аналізів, контрольних замірів, проведених за участю працівників підрозділу внутрішнього аудиту; інші документи та матеріали, необхідні для проведення внутрішнього аудиту.

Робота фахівців внутрішнього аудиту в цьому напрямі полягає, насамперед, в уніфікації і стандартизації облікових процесів для правильного формування зведеної (консолідованої) зовнішньої та внутрішньої звітності.

Аудит дозволяє побачити реальну картину системи обліку господарських операцій підприємства, її відповідність юридичним та економічним фактам і, в результаті, оцінити міру довіри до звітної інформації.

Навіть негативна думка аудитора, обґрунтована нормами права, яка містить рекомендації, щодо діяльності певних підрозділів підприємства, може стати початком необхідних змін у ньому. У цьому також бачиться користь аудиту для підприємства.

Одним із напрямів діяльності внутрішніх аудиторів може бути організація й удосконалення документообігу на підприємстві. Зокрема, у процесі спостереження за оформленням документів з реалізації готової продукції або товарів, внутрішні аудитори можуть визначити "слабкі місця" (якщо вони є), що дає змогу удосконалити чи розробити більш ефективну систему руху документів, правильно розподі-

лити роботу між працівниками, що в подальшому вплине на ефективність процесу реалізації.

Крім того, фахівці служби відділу внутрішнього аудиту можуть залучатись як експерти при виникненні розбіжностей між головною компанією і підприємствами, що входять до її структури. Вони можуть за розпорядженням керівництва спостерігати за доцільністю та ефективністю здійснення окремих операцій, правильністю відображення їх у системі обліку та звітності, надання інформації менеджерам.

У результаті перевірки, аналізу і консультування з боку служби внутрішнього аудиту підприємство буде підготовлене до перевірки зовнішніми аудиторами, податковою інспекцією та іншими органами зовнішнього контролю.

Здійснення моніторингу впровадження аудиторських рекомендацій передбачає здійснення заходів працівниками підрозділу внутрішнього аудиту щодо отримання інформації від відповідальних за реалізацію аудиторських рекомендацій.

Фахівцями справедливо відмічається, що усі ці роботи, звичайно, можуть бути виконані зовнішніми аудиторами, але за окремим договором і за окрему плату. Якщо взяти до уваги вартість аудиторських послуг, то оплата всього комплексу робіт з аудиту суттєво збільшить собівартість виконуваних підприємствами робіт чи послуг і відповідно знизить прибуток [7].

Висновки. Таким чином, використання можливостей внутрішнього аудиту для забезпечення фінансової безпеки підприємства має великий потенціал. У випадку якщо служба безпеки має підстави вважати, що в економічному блоці підприємства є проблеми, необхідно невідкладно звертатися до допомоги відповідних спеціалістів. В цілому безпека підприємства - це в першу чергу злагоджена робота і взаємодія керівників підрозділів, високий рівень корпоративної культури, ефективна система мотивації персоналу.

Питання щодо раціональної організації взаємодії різних підрозділів з аудиторами, правильного формулювання завдань і використання результатів роботи аудиторів може стати темою наступних публікацій.

Використана література:

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні: [монографія] / О.І. Барановський. - Київ: КНТЕУ, 2004. - 759 с.

2. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с.
3. Папехин Р. С. Внешние и внутренние угрозы финансовой безопасности предприятия / Р.С. Папехин // Финансы и кредит. – 2007. – №16. – С. 68-75.
4. Горячева К.С. Финансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65 – 67.
5. Загорельська Т.Ю. Управління фінансовими ризиками на рівні підприємства / Т.Ю. Загорельська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – № 3. – Т.1. – С. 168 – 173.
6. Шемаєва Л.М. Стратегічне управління економічною безпекою підприємства / Л.М. Шемаєва // Проблеми науки. – 2009. – №10. – С. 29-34
7. Савченко В.Я. Аудит: Навчальний посібник [Електронний ресурс] / В.Я. Савченко. Режим доступу: <http://www.ebk.net.ua/Book/Audit/Glava14/R14.p2.htm>.

УДК 347.73:005.915:005.334

В.Є. Ковригіна

**СТРАТЕГІЯ, ТАКТИКА ТА ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ**

В статті розкривається стратегія, тактика та процес управління фінансово-економічними ризиками. Дається аналіз методів виявлення цих ризиків за методиками, затвердженими Національним банком України.

Ключові слова: *стратегія, тактика, процес управління, прогнозування, оцінка, контроль.*

В статье раскрывается стратегия, тактика и процесс управления финансово-экономическими рисками. Дается анализ методов выявления этих рисков за методиками, утвержденными Национальным банком Украины.

Ключевые слова: *стратегия, тактика, процесс управления, прогнозирование, оценка, контроль.*

In this article strategy, tactics, financial and economical risk management are considered. It gives analysis of risks revealing methods passed by National bank of Ukraine.

Key words: *strategy, tactics, managing processes, prognostication, assessment, control.*

Управління ризиками у широкому розумінні являє собою особливий вид діяльності, спрямованої на мінімізацію або повне усунення впливу їх несприятливих наслідків на результати проведених господарської діяльності.